

Artikelen

Kleine Burgemeester in het Oosterpark in Groningen

Klaas van Dijk

De Kleine Burgemeester *Larus glaucooides* is een broedvogel van Groenland en overwintert in de noordelijke Atlantische Oceaan. Jaarlijks worden er hooguit enkele exemplaren in ons land gezien, vooral langs de kust. Ook in de provincie Groningen is de Kleine Burgemeester een dwaalgast, met slechts twee aanvaarde waarnemingen. Groot was dan ook de verrassing toen in maart 1995 een Kleine Burgemeester in de stad Groningen opdook. De vogel verbleef geruime tijd in het Oosterpark (53°13'NB; 06°35'OL) en gaf veel vogelaars de kans de soort goed te bestuderen. In dit artikel zal nader op deze Kleine Burgemeester worden ingegaan: na de waarnemingen in 1994 van Krekeltzanger en Pallas' Boszanger alweer een spectaculaire soort voor de stad.

Op zaterdag 4 maart 1995 besloot ik in de stad Groningen op zoek te gaan naar geringde Kokmeeuwen. In het Noorderplantsoen zaten zeker 200 Kokmeeuwen. Eén vogel was geringd, een bekend exemplaar dat al zeven seizoenen in het Noorderplantsoen overwintert. Even later ontdekte ik bij de Mispelflat een eerste winter Kokmeeuw met een Finse ring, en bij de Korrebrug een adult met een Belgische ring. Van beide vogels kon ik de ring compleet aflezen en geen van beide was ooit in Groningen gezien.

Omstreeks 17.15 uur arriveerde ik in het Oosterpark. Veel Kokmeeuwen, maar zoals zo vaak geen enkele met een ring. Wel werd mijn aandacht al vrij snel getrokken door een onvolwassen grote meeuw met een crèmekleurig verenkleed. De vogel zat op het hoofd van de "Hurkende vrouw met kruik", een beeld in de parkvijver. De vogel had de grootte van een Zilvermeeuw, maar ik had nog nooit een onvolwassen Zilvermeeuw met een dergelijke kleur gezien. Daarnaast viel op dat de vogel een relatief slank uiterlijk had met een relatief dunne snavel die qua formaat meer paste bij een Stormmeeuw dan bij een Zilvermeeuw. Hierdoor gingen mijn gedachten al snel in de richting van een Kleine Burgemeester. De vogel bleef ongeveer een kwartier zitten, vloog toen op en verdween naar het noorden. In

vlucht viel op dat de vogel in vergelijking met een Zilvermeeuw opvallend soepel vloog. Verder vertoonde hij praktisch geheel witte handpennen en was er aan de bovenzijde geen duidelijk afgetekende eindband op de staart aanwezig.

Met enige notities in mijn aantekenboekje ben ik vervolgens naar Theo Bakker gefietst (die woonde het dichtstbij) om daar diverse determinatiegidsen te raadplegen. Vrij snel kwamen we tot de conclusie dat de determinatie als onvolwassen Kleine Burgemeester gerechtvaardigd leek. Omdat ik me tot op dat moment nog nooit goed verdiept had in de verschillen tussen Grote en Kleine Burgemeester en bijvoorbeeld hoe deze te onderscheiden zijn van leucistische Zilvermeeuwen, had ik echter niet goed gelet op enkele essentiële kenmerken. De hoop was er dan ook op gevestigd, dat de vogel er de volgende dag weer zou zitten.

Zondag 5 maart begon met gruwelijk slecht weer, urenlange natte sneeuwbuien bij temperaturen van rond het vriespunt: geen vogelweer dus. Tegen de middag werd het af en toe droog en rond 13.30 uur ontdekten Koen van Dijken en Roef Mulder de vogel opnieuw in het Oosterpark. De meeuw heeft er de rest van de dag gezeten en was ook enkele weken erna een vaste gast van het Oosterpark. De Kleine Burgemeester is door veel vogelaars bekeken en

heeft zelfs gezorgd voor een uitgebreid artikel met foto in het Nieuwsblad van het Noorden. Ook is er ondertussen al een foto van de desbetreffende vogel in *Birding World* 8 (3), pagina 88 verschenen.

Determinatie

De determinatie als onvolwassen Kleine Burgemeester leverde weinig problemen op, met name omdat de vogel van erg dichtbij urenlang bestudeerd kon worden en er talloze goede foto's van gemaakt zijn. Allereerst vertoonde de vogel een voor onvolwassen burgemeesters kenmerkende crèmekleurige grondkleur van het verenkleed met een fijn egaal gekleurde lichtbruine dwarsbandering. Zittend zag de vogel er erg licht uit, waarbij de kop en borst slechts sporadisch getekend waren. In de vlucht viel op dat zowel van onderen als van boven de handpennen praktisch geheel wit en ongetekend waren en van onderen vrij opvallend afstaken tegen de gebandeerde vleugeldekenveren. Ook de staart was fijn gebandeerd, maar vertoonde aan de bovenzijde geen spoor van een donkere eindband. Hiermee is verwarring met leucistische grote meeuwen (Zilvermeeuw, Grote of Kleine Mantelmeeuw) of met mogelijke hybriden (meestal Zilvermeeuw X Grote Burgemeester) praktisch uitgesloten. Onvolwassen exemplaren hiervan hebben namelijk altijd een geringe hoeveelheid zwart of donkerbruin op de uiteinden van de slagpennen en/of vertonen een min of meer duidelijke donkere eindband op de staart. Ook het snavelpatroon (zie onder) sloot verwarring uit.

Kenmerkend voor een Kleine Burgemeester waren:

- (1) de vorm en kleurverdeling van de snavel. De vogel had een relatief dunne Stormmeeuwachtige snavel met een donkere uiteinde (met een klein hoornkleurig licht puntje aan de uiterste top) geleidelijk overgaand in een licht deel (vaag roze) bij de basis;
- (2) de vorm van de kop met een steiler voorhoofd en een meer in het midden van de kop geplaatst oog, waardoor de vogel in vergelijking met een Grote Burgemeester en een Zil-

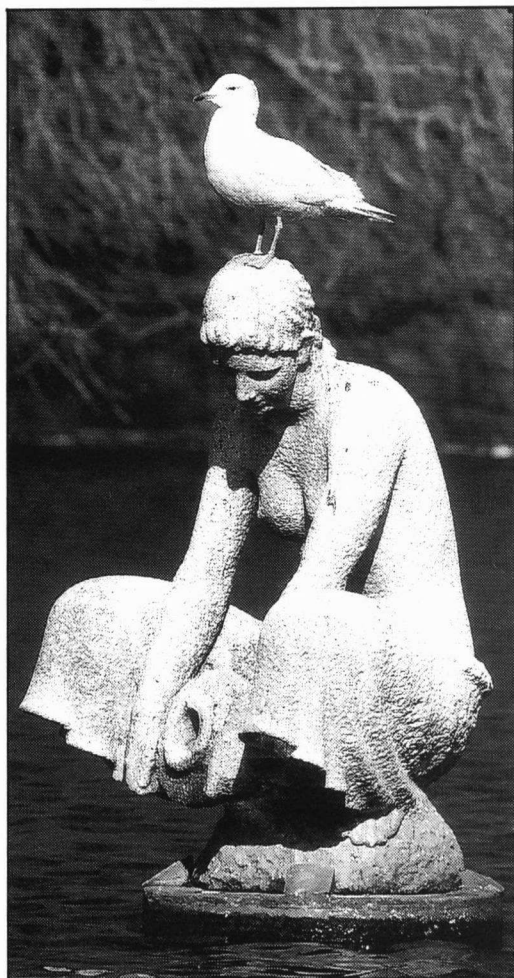
vermeeuw een vriendelijker indruk maakte; (3) de lange slanke vleugels en een soepele wendbare vlucht. Bij de zittende vogel was het deel van de handpennen dat voorbij de staart reikte duidelijk langer dan de snavel.

Een accurate leeftijdsdeterminatie bij onvolwassen Kleine Burgemeesters is vaak erg lastig door de grote individuele variatie in verenkleed en slijtage, zie ook Grant (1982) en Harris *et al.* (1991). De vogel van het Oosterpark was verhoudingsgewijs erg licht gekleurd en op de zijborst en bovenrug waren al enkele ongetekende veren te zien met een ietwat grijzige grondkleur. Deze veren leken van een latere generatie te zijn. Bij Kleine Burgemeesters zijn echter met name de kleur van snavel (zie hierboven) en iris bij de leeftijdsbepaling van belang. De iris was begin maart nog vrij donker gekleurd (middelbruin, wat lichter dan de pupil), maar werd in de loop van april wat lichter en meer bruingroen van kleur. De kleur van de snavel en iris zijn kenmerkend voor een vogel in het eerste winterkleed. De kleedkenmerken spreken dit niet tegen en dit leidt tot de conclusie dat het hoogstwaarschijnlijk een tweede kalenderjaar exemplaar betrof (geboren in 1994). Dit betekent, dat de vogel in maart in het eerste winterkleed was en in de loop van maart en april langzaam meer kenmerken van het eerste zomerkleed ging vertonen.

Gedrag en andere waarnemingen

De Kleine Burgemeester was niet schuw en leek goed gezond. De beide op één na binnenste staartpennen ontbraken, waardoor duidelijk was dat het steeds hetzelfde individu betrof. Verder was hij ongeringd. De eerste paar weken werd de vogel dagelijks in het Oosterpark gezien. Hij zat er vooral 's ochtends en aan het eind van de middag, maar rond het middaguur werd hij slechts zelden gezien. Ook zat hij wel op de nok van daken van nabijgelegen huizen (ook op de Wielewaalflat) of vloog tijdenlang in de buurt rond; soms was de vogel wel een half uur onafgebroken in de lucht. Vanaf eind maart en in april werd de vogel regelmatig

in de buurt rond: soms was de vogel wel een half uur onafgebroken in de lucht. Vanaf eind maart en in april werd de vogel regelmatig langs het Van Starckenborghkanaal tussen de Bedumerbrug en de Oostersluis gezien. Ook is hij toen regelmatig op de plas bij Kardingse gezien en verder zijn er in deze periode waarnemingen uit de Hamburgervijver en van een vliegend exemplaar boven de Timorstraat. Tenslotte is een paar maal gezien, onder andere boven het winkelcentrum van Selwerd en boven het Albertine Agnesplein, dat de vogel 's avonds naar het westen vloog, vermoedelijk op slaaptrek naar de Vloelvelden van de Suikerunie. In april werd hij nog maar hoogstzelden in het Oosterpark gezien en voor zover bekend

Kleine Burgemeester in het Oosterpark. Groningen, 4 maart t/m 17 april 1995 (Roef Mulder)

is de vogel rond 20 april voor het laatst in de stad gezien.

In het Oosterpark is verscheidene malen gezien dat de Kleine Burgemeester brood at. Hij reageerde duidelijk op brood voerende mensen en mengde zich af en toe ook op de grond tussen brood etende Kauwen, eenden, ganzen en meeuwen. Wel bewaarde hij enige afstand; in zulke gevallen was de vogel tot 6-7 m te benaderen. Daarnaast werd regelmatig gezien, dat hij al vliegend stukken brood van rondvliegende Kokmeeuwen en Stormmeeuwen ontfutselde. De vogel gedroeg zich dominant ten opzichte van de Kok- en Stormmeeuwen.

Er zijn drie meldingen die erop wijzen, dat de vogel wellicht al enige tijd in de stad bivakkeerde. Allereerst werd op 11 januari 1995 kortstondig een overvliegende Kleine Burgemeester boven de Plantsoenbrug gezien (Rik Winters). Ondanks naarstig zoeken kon de vogel niet meer worden teruggevonden. Vervolgens werd op 14 februari een vermoedelijk exemplaar boven Beijum gezien (Henk van den Brink) en tenslotte werd op 28 februari kort een glimp opgevangen van een vermoedelijke Kleine Burgemeester bij het zuidelijk deel van de Gorechtkafe (Eric Koops).

Voorkomen

De Kleine Burgemeester broedt langs de kusten van de zuidelijke helft van Groenland en overwintert hoofdzakelijk in de noordelijke Atlantische Oceaan rond Groenland en IJsland. Kleine aantallen overwinteren regelmatig in Schotland en Ierland.

In het verleden was de soort een zeldzame dwaalgast in Nederland, maar tegenwoordig worden er bijna jaarlijks wel enkele gezien. Tot en met 1992 zijn er 63 door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) aanvaarde gevallen voor Nederland, waarvan 47 tussen 1969-92 (Jaarverslagen CDNA in Limosa).

Praktisch alle waarnemingen hebben betrekking op onvolwassen vogels, meestal in het eerste winterkleed. De soort wordt vooral langs de kust gezien maar soms komen er ook waarne-

mingen uit het binnenland, zoals Amsterdam, Nijmegen en Enschede. Het is niet ongevoerd dat bepaalde individuen geruime tijd op dezelfde plaats pleisteren, bijvoorbeeld van 26 februari tot 29 april 1983 op Terschelling (Zwart 1984) en van 6 december 1983 tot 7 januari 1984 in Amsterdam (Eggenhuizen & Van Gool 1984). In het voorjaar van 1995 werden opvallend veel Kleine Burgemeesters in Nederland gezien. Naast Groningen werden, voor zover bekend, vogels gemeld uit Deventer, Zutphen, Zuid-Limburg (twee exemplaren), Neeltje Jans, Katwijk, IJmuiden en de Hondsbossche Zeewering.

Ook in de provincie Groningen is de Kleine Burgemeester een dwaalgast met slechts twee aanvaarde gevallen (De Bruin & Van Dijk 1993). Beide Groninger waarnemingen (een vogel in het eerste winterkleed) werden in Lauwersoog gedaan: in april 1980 en van december tot in februari 1983/84 (zie foto's in De Grauwe Gors 12(1), pagina 43 en Limosa 59, pagina 122).

Daarnaast zijn er een achttal meldingen uit de provincie Groningen die niet bij de CDNA zijn ingediend en/of aanvaard. Ook deze hebben betrekking op onvolwassen exemplaren: vier gevallen uit Lauwersoog, november 1977, maart 1981, februari 1982, en december 1984 tot in januari 1985 (Boekema *et al.* 1983 en Van den Brink *et al.* 1992), twee gevallen uit de Eemshaven, een vondst in april 1985 (Eric-Jan Alblas) en een waarneming in januari 1989, en een vondst op Rottumeroog, winter 1992/93 (Klaas Kreuijer). Tenslotte werd in november 1988 een exemplaar op de vuilnisbelt van Veendam gezien (Emo Klunder), de enige andere binnenlandwaarneming tot nu toe uit de provincie Groningen.

Dankwoord

Eric-Jan Alblas, Theo Bakker, Henk van den Brink, Bert de Bruin, Anne van Dijk, Koen van Dijken, Emo Klunder, Eric Kooops, Roef Mulder, Martin Olthoff, Rik Winters en andere vogelaars worden bedankt voor hun aanvullende waarnemingen en/of voor hun hulp bij het schrijven van dit verhaal.

Literatuur

- Boekema, E.J., P. Glas & J.B. Hulscher 1983. Vogels van Groningen. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- van den Brink, H., J. Furda, J. van Klinken & K. van Scharenburg 1992. Vogelatlas van Groningen. Vereniging Avifauna Groningen, Groningen.
- de Bruin, B. & A. van Dijk 1993. Dwaalgasten in Groningen. De Grauwe Gors 21 (3/4): 56-62.
- Eggenhuizen, A.H.V. & G.W.J. van Gool 1984. Kleine Burgemeester *Larus glaucooides* met twee korte handpennen. Limosa 57: 154-155.
- Grant, P.J. 1982. Gulls A guide to Identification. Poyser, Calton.
- Harris, A., L. Tucker & K. Vinicombe 1991. Vogelbepalings Handboek voor het indetificeren van vogels. Thieme, Baarn.
- Jaarverslagen 1979-92 van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA), verschenen in Limosa.
- Jonsson, L. 1992. Birds of Europe with North Africa and the Middle East. Christopher Helm, Londen.
- Zwart, F. 1984. Over een Kleine Burgemeester *Larus glaucooides* op Terschelling. Limosa 57: 115-116.

Klaas van Dijk Vermeerstraat 48
9718 SN Groningen Tel. 050-182924